

Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού παρουσιάζει την περιοδική έκθεση Η «πολυφωνική» παράδοση του 19ου αιώνα: Κοσμήματα και όπλα από τις συλλογές Άντς Αντώτσιου και Αντώνη Σουλιώτη.

Το Μουσείο συνεχίζοντας της πολυετή συνεργασία του με ιδιώτες συλλέκτες παρουσιάζει ενδιαφέρουσες συνέχειες και ασυνέχειες στις παραδόσεις του 19ου αιώνα μέσα από ιδιαίτερα κοσμήματα και οπλισμό από τις συλλογές της Άντς Αντώτσιου και του Αντώνη Σουλιώτη.

Στην έκθεση παρουσιάζονται χαρακτηριστικά κοσμήματα ανά γεωγραφική περιοχή (Ήπειρο, Μακεδονία, Θράκη, Εύβοια, Βοιωτία, Αττική, Αιγαίο, Κρήτη, Δωδεκάνησα, Κύπρος και Επτάνησα), αλλά και ως ομάδες κοσμημάτων που εικονογραφούν τις βασικές τεχνικές κατασκευής και διακόσμησης, οι οποίες επεξηγούνται και μέσα από πληροφοριακά βίντεο του Πολιτιστικού Ιδρύματος της Τράπεζας Πειραιώς. Εκτίθενται, επίσης, είδη οπλισμού που εικονογραφούν την ποικιλομορφία στον οπλισμό των πολεμιστών των Βαλκανίων και του ανεξάρτητου Ελληνικού κράτους.

Οι πολύγλωσσες ονομασίες των αντικειμένων, αλλά και οι τεχνικές κατασκευής και διακόσμησής τους εμπλουτίζουν τις γνώσεις μας για τις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις της περιόδου, τις εισαγωγές αντικειμένων από την Κεντρική Ευρώπη και την Ανατολή και την πλούσια και ποικίλη ντόπια παραγωγή.

Αγαθονίκη Τσιλιπάκου - Αναστάσιος Αντωνάρας

Η «πολυφωνική» παράδοση του 19ου αιώνα μέσα από τις συλλογές της Άντς Αντώτσιου και Αντώνη Σουλιώτη

Μια σειρά από αντικείμενα τόσο καθημερινής χρήσης όσο και οπλισμού σηματοδοτούν τις ενδιαφέρουσες συνέχειες και ασυνέχειες που προέκυψαν στον 19ο αιώνα και κυρίως στο β' μισό του. Η δημιουργία του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους το 1830 έδωσε τη δυνατότητα σε ένα τμήμα των Ελλήνων να ζει και να δημιουργεί ελεύθερο.

Στις υπόλοιπες περιοχές του σημερινού ελλαδικού χώρου που παρέμειναν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία η συνύπαρξη διάφορων φυλετικών ομάδων εξακολούθησε να αποτελεί την καθημερινότητα. Τη συνύπαρξη αυτή καθώς και τις αλληλεπιδράσεις που υπήρχαν ανάμεσα στους κατοίκους αυτών των περιοχών φανερώνουν και τα κατάλοιπα του υλικού πολιτισμού τους. Κι αν η παρουσία αντικειμένων καθημερινής χρήσης παραπέμπει σε αυτήν την ειρηνική συνύπαρξη τα όπλα μας θυμίζουν ότι οι σχέσεις των κατοίκων δεν ήταν πάντα αγαστές.

Οι ονομασίες των αντικειμένων αλλά και οι τεχνικές και η διακόσμηση των αντικειμένων συχνά δεν αποτελούν στοιχεία που απλώς επαυξάνουν τη «βιογραφία» των ίδιων των αντικειμένων αλλά είναι δηλωτικές και για τον εμπλουτισμό της γνώσης των οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων της περιόδου.

Οι ονομασίες των αντικειμένων μαρτυρούν την πολυφωνία στην περιοχή. Οι ελληνόφωνοι, τουρκόφωνοι, σλαβόφωνοι, ρουμανόφωνοι, βλαχόφωνοι όχι μόνο συνεισφέρουν γλωσσικά ονοματίζοντας τα αντικείμενα αλλά φαίνεται ότι χρησιμοποιούν και αντιλαμβάνονται λέξεις και ονομασίες των αλλόγλωσσων γειτόνων τους.

Οι τεχνικές και η διακόσμηση των αντικειμένων μας προσφέρουν ενδείξεις για το εάν αυτά αποτελούν προϊόντα προερχόμενα από περιοχές της Κεντρικής ή Δυτικής Ευρώπης, από την Ανατολή ή απηχούν την ντόπια παράδοση και προδίδουν τη διάθεση των ντόπιων τεχνιτών να μιμηθούν ανάλογα ξενόφερτα αντικείμενα.

Ιωάννης Μότσιανος



Η «πολυφωνική» παράδοση του 19ου αιώνα

Κοσμήματα και όπλα από τις συλλογές
Άντς Αντώτσιου και Αντώνη Σουλιώτη

15 Ιουνίου – 18 Σεπτεμβρίου 2022

Διοργάνωση

Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού

Συνεργαζόμενος φορέας

Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς

Γενικός Συντονισμός έκθεσης – επιμέλεια τριπτύχου

Δρ Αγαθονίκη Τσιλιπάκου
Διευθύντρια Μουσείου Βυζαντινού
Πολιτισμού

Συντονισμός

Δρ Αναστάσιος Αντωνάρας,
Αρχαιολόγος-μουσειολόγος
Προϊστάμενος Τμήματος Εκθέσεων,
Επικοινωνίας και Εκπαίδευσης

Οργάνωση έκθεσης

Δρ Ιωάννης Μότσιανος
Αρχαιολόγος-μουσειολόγος

Μουσειογραφική εφαρμογή

Ευθυμία Παπασωτηρίου
Αρχιτέκτων μηχανικός

Μετάφραση κειμένων στα αγγλικά

Άντς Αντώτσιου
Συλλέκτρια

Προετοιμασία έργων για έκθεση

Βασιλική Κωστοπούλου
Μαγδαληνή Μουρατίδου
Δρ Γεώργιος Μπουδαλής
Συντηρητές Αρχαιοτήτων
Ευφροσύνη Θέου
Μαρμαροτεχνίτρια

Φωτισμός

Γιώργος Ζίγκας
Ηλεκτρολόγος

Τεχνική Υποστήριξη

Γιώργος Αλεξανδρής
Βασίλης Γραντσανλής
Εργατοτεχνίτες
Αικατερίνη Κανάλη
Πηνελόπη Μανίκα
Άννα Προκοπίου
Προσωπικό καθαριότητας

Φωτογράφιση

Θάνος Καρτσόγλου - Seagull Space

Εκτυπώσεις γραφιστικών

Whale Graphics A.E.

Γραφιστικός σχεδιασμός, έκδοση τριπτύχου

Αλέξανδρος Παπάζογλου/
ΕΧΕΔΩΡΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΠΕ

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στους:

Κωνσταντίνο Καλαποθάκη,
Αρχαιολόγο-Μουσειολόγο (ΜΑ)
Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς
Αγνή Δρίντζια
Τοπική Διαχειρίστρια Μουσείου
Αργυροτεχνίας
Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς



Συνεργαζόμενος φορέας:

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΟΜΙΛΟΥ
ΠΕΙΡΑΙΩΣ



PIRAEUS
BANK GROUP
CULTURAL
FOUNDATION

Κορηγοί επικοινωνίας:



Βιογραφία μιας συλλογής

Έχουν περάσει πάρα πολλά χρόνια αλλά θυμάμαι με πολλή συγκίνηση και αγάπη πώς ξεκίνησε η συλλεκτική μου δραστηριότητα.

Ήμουν δεκαεπτά χρόνων, μόλις είχα ενηλικιωθεί και η γιαγιά μου η Κυριακή Σουλιώτη άνοιξε μία κασέλα στο πατρικό μου σπίτι στη Βέροια και μου παρέδωσε τα οικογενειακά κειμήλια των προγόνων μας από το Σούλι, αλλά και αντικείμενα από τον Μακεδονικό Αγώνα του παππού μου Αντώνη Σουλιώτη του Νικολάου (1879-1947). Μεγάλη τιμή και δέος που για πρώτη φορά αντίκρισα κατάματα την ιστορία της οικογένειάς μου.

Μέσα στα ονειροπόλα και ανέμελα χρόνια της νιότης μου ήρθα αντιμέτωπος με κάτι τόσο ηρωικό και τόσο μεγάλο που έμελλε να αλλάξει τον χαρακτήρα μου, τον τρόπο ζωής μου και τις σκέψεις μου.

Έτσι ξεκίνησε το ενδιαφέρον μου και η αγάπη μου για την ελληνική παράδοση και ιστορία και απέκτησα βαθιά συναισθήματα για καθετί ελληνικό. Στοιχεία που με οδήγησαν στη συλλεκτική αναζήτηση.

Ο απελευθερωτικός αγώνας (1821-1829) που είναι ένα ιστορικό γεγονός μοναδικής σημασίας με ενέπνευσε περισσότερο συλλεκτικά λόγω και της σουλιώτικης καταγωγής μου. Κι έτσι ξεκίνησα την αναζήτηση αντικειμένων της ηρωικής αυτής περιόδου αλλά και αντικειμένων του 19ου αιώνα.

Στην αρχή δεν είχα ούτε τη γνώση, ούτε τα μέσα γι' αυτήν την προσπάθεια. Έγινε τακτικός επισκέπτης όλων των εθνολογικών μουσείων και συλλογών της χώρας. Τα αντικείμενα μου μιλούσαν από μόνα τους αλλά δεν τα καταλάβαινα. Σιγά σιγά, μέρα με τη μέρα και με πολύτιμους βοηθούς τις εκδόσεις και τα λευκώματα μεγάλων εκδοτικών οίκων αλλά και με συζητήσεις με καταξιωμένους ανθρώπους του χώρου άρχισα να αποκτώ τις πρώτες γνώσεις που με βοήθησαν να μελετήσω, να καταλάβω και να αφουγκραστώ αλλά και να αγαπήσω πραγματικά τα αντικείμενα αυτά που ενώ είναι άψυχα κουβαλούν πολύτιμη και μοναδική ιστορία, έχουν μέσα τους τη φλόγα, τη θέληση και την ελπίδα για την ανεξαρτησία και την απελευθέρωση του γένους των Ελλήνων από τους Οθωμανούς.

Έτσι ξεκίνησα. Έχοντας πάντα ως γνώμονα πρώτα τη γνώση, μετά την αναζήτηση και τέλος την οικονομική δυνατότητα. Και επί σαράντα χρόνια αναζητώ ξεχασμένα ιστορικά κειμήλια και είμαι ευτυχής που έχω τη δυνατότητα να τα ανακαλύψω να τα συντηρήσω και να τα σώσω από τη φθορά και τη λήθη του χρόνου.

Τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια πολλά από τα αντικείμενα της συλλογής μου παρουσιάστηκαν στο κοινό μέσα από εκθέσεις και έδωσαν τη δυνατότητα σε πολλούς συμπολίτες μας να τα δουν να τα αγγίζουν και να μάθουν περισσότερα. Διότι η ιστορία δεν διδάσκεται και δεν ακούγεται μόνο, αλλά και βλέπεται και αγγίζεται.

Αντώνης Σουλιώτης



Χαρμπί (ράβδος γεμίματος), 19ος αι.
Συλλογή Α. Σουλιώτη



Καριοφίλι βάλκανικό με σκαλιστή κάνη, 19ος αι.
Συλλογή Α. Αντώτσιου



Σαβατιανή παλάσκα (μεταλλική θήκη ζώνης για φυσίγγια, τις χαρτούτσες ή φουσέκια), 19ος αι.
Συλλογή Α. Σουλιώτη



Σαβατιανό κιουστέκι (επιστήθιο κόσμημα) των Σαρακατσάνων, 19ος αι.
Συλλογή Α. Αντώτσιου



Διπλό, σαβατιανό κιουστέκι (νυφικό κόσμημα στήθους και μέσης) από τη Φλώρινα, 19ος αι.
Συλλογή Α. Αντώτσιου



Σφυρήλατο κεμέρι (μεγάλη πόρπη ζώνης), 19ος αι.
Συλλογή Α. Αντώτσιου



Πιστόλα-ρόκα, 19ος αι.
Συλλογή Α. Σουλιώτη



Ζώνη με πόρπη διακοσμημένη με σμάλτο και χρωματιστούς λίθους, με χρονολογία 1826
Συλλογή Α. Αντώτσιου

Συλλέκτης είναι πάνω απ' όλα αυτός που μαζεύει ιστορίες. Στην παιδική μου ηλικία, κάποια αντικείμενα του σπιτιού που είχαν επιζήσει από ανελέητους πρόσφατους πολέμους μου ψιθύριζαν, αν τα αφουγκραζόμουν αρκετά προσεκτικά, ιστορίες για προγόνους που είχαν ζήσει στον ίδιο τόπο αλλά σε άλλες εποχές και διεκδικούσαν από μένα το μερτικό τους στην αθανασία, αφού όπως λένε κανένας δεν πεθαίνει αν δεν ξεχαστεί. Κι η πόλη μου, η Θεσσαλονίκη, πόλη χαμαιλέοντας που αλλάζει τους πολιτισμούς σαν μεσοφύρια και πόλη δράκος που διαφεντεύει τους δρόμους από την Ανατολή και τους Μεγάλους Ποταμούς προς τη Δύση, με παρακινούσε να αναζητήσω κάτω από τη φρενίτιδα της μεταπολεμικής ανοικοδόμησης ένα πολυεπίπεδο παρελθόν που είχε χαθεί. Έτσι, παιδί ακόμα του δημοτικού, άρχισα να ξεσηκώνω απ' τα γιουσουρούμ της πόλης, ό,τι μου επέτρεπε το χαρτζιλίκι μουνα αγοράσω, με τη βεβαιότητα ότι μαζί με κάθε αντικείμενο διέσωζα και ένα μέρος της ψυχής των ανθρώπων που το είχαν χρησιμοποιήσει.

Αργότερα, όταν ασχολήθηκα πιο συστηματικά με τη λαογραφία στα πλαίσια των σπουδών μου στο τμήμα Μεσαιωνικών και Νεοελληνικών Σπουδών του ΑΠΘ, διαπίστωσα ότι τα χρηστικά αντικείμενα της πατρίδας μου παρουσίαζαν πολλές ομοιότητες με τα αντίστοιχα άλλων χωρών, τόσο της Ανατολής όσο και της Δύσης, με τις οποίες ιστορικά, γεωγραφικά, οικονομικά και πολιτισμικά η Ελλάδα βρισκόταν σε στενή συνάφεια, είτε μέσω κατακτήσεων, είτε λόγω εκούσιων ή υποχρεωτικών μεταναστεύσεων, νομαδικών μετακινήσεων και εμπορίου, είτε απλώς από επιλογή.

Αυτή η συνεχής κινητικότητα των ανθρώπων και των ιδεών ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση συντέλεσε στην ομογενοποίηση των εκφάνσεων της καθημερινής ζωής. Επιπρόσθετα, οι κάθε είδους τεχνίτες που περιπλανιόνταν από την Ρωσία ως την Ευρώπη χωρίς περιορισμούς, συνέβαλαν σημαντικά στη διαμόρφωση μιας κοινής αισθητικής σ' ένα ευρύτερο πολιτιστικό περιβάλλον.

Συνοψίζοντας, τα χρηστικά αντικείμενα της Ελλάδας του 19ου αιώνα αποτελούν ίσως το σπουδαιότερο πεδίο για τη συγκριτική μελέτη των διαπολιτισμικών ανταλλαγών που έπλασαν την σημερινή κοινωνία.

Άντυ Αντώτσιου